

Belçika'da Yaşayan Türklerin Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılımları: Emirdağ Ve Posof Kökenliler Örneği

*

Participation of Ethnic Communication Process of Turks in Belgium:
The Case of Migrants from Emirdağ and Posof

Filiz Göktuna Yaylacı

Öz

Toplumsal iletişim süreçleri, göçmenlerin kimlikleri, yaşam biçimleri, değer yargıları, ev sahibi toplum ve diğer insanlara ilişkin alguları tarafından etkilenmektedir. Yeni iletişim teknolojileri göçmenlerin etnik iletişim süreçlerini güçlendirmiştir. Bu durum ev sahibi toplumla ilişkileri ve uyum sürecini biçimlendirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Belçika'daki göçmen kökenli Türklerin etnik toplumsal iletişim süreçlerinin incelenmesidir. Bu doğrultuda etnik toplumsal iletişim süreçlerine nasıl ve hangi biçimlerde katıldıkları, katılımlarının yöre, cinsiyet ve kuşaklara göre farklılık gösterip göstermediği irdelenmiştir. Çalışmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Bu bağlamda veri toplanması amacıyla anket formları, görüşmeler, katılımlı gözlem gibi nicel ve nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma Belçika'nın Başkent Brüksel ve Flaman Bölgesi'nde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini ankete katılan 210 Posof ve 214 Emirdağ kökenli 424 katılımcı ile görüşme yapılan 55 kişi oluşturmuştur. Bulgular, Emirdağ ve Posofluların etnik toplumsal iletişim süreçlerine yoğun biçimde katıldıklarını göstermektedir. Türk mahallelerinde yaşama, gündelik dilde Türkçenin yoğun kullanımı, hemşehriler ve akrabalarından oluşan snırlı toplumsal çevre, katılımcıların etnik toplumsal iletişim süreçlerinin belirgin nitelikleridir.

Anahtar kelimeler: Göç, Toplumsal İletişim, Etnik Toplumsal İletişim, Belçika'daki Türkler, Uyum

Abstract

Social communication processes affected by migrants' identity, life styles, values and their perceptions about host society and other migrant groups. New communication technologies have strengthened ethnic social communication process of migrants. This situation is shaped integration process and relations with host society. In this context the purpose of the study is the investigation of ethnic social communication processes of Turks with migrant background in Belgium. To this end, it was examined that how and through which forms they participate in ethnic social communication processes as well as whether their participation differs according to locality, gender and generation. In the study was used both qualitative and quantitative methods. In this context, such as interviews, survey forms, participatory observations used to collect data. The study was conducted in Flandres and Brussels regions of Belgium. The sample of the study included 210 participants who have Posof origin and 214 Emirdağ origin for survey and 55 participants for interviews. The results show that people who have Emirdağ and Posof origin have participated in the ethnic social communication process; living in Turkish neighborhoods, usage of Turkish in daily life, limited social environment consisting mostly Turkish people, fellow townsmen and relatives are salient characteristics of their ethnic social communication processes.

Keywords: Migration, Social Communication, Ethnic Communication, Turks in Belgium, Integration

Giriş

1995–2001 yılları arasında Almanya’dan Türkiye’ye telefon aramaları %54, Türkiye’den Almanya’ya %35 artarken Türkiye’den Belçika’ya %80 artmıştır. Pakistan’dan İngiltere’ye %123, İngiltere’den Hindistan’a ise %439 artış kaydedilmiştir. Bu aramalardaki büyük ölçekli artış bütünüyle göçmenlerle bağlantılı olmayıp bir ölçüde iş dünyasıyla ilişkili olsa da bu durum göçmenlerin köken ülkeleriyle olan iletişimlerdeki artışı göstermektedir (Vertovec, 2004: 220-221). İletişim teknolojisi alanındaki gelişmelerin ve ucuz telefon olanaklarının artmasının sonucu olarak ortaya çıkan bu durum göçmenlerin etnik iletişimlerinin gücünü göstermektedir. Göçmenlerin etnik iletişimi hem köken ülkeyle hem de göç edilen ülkede yaşayan etnik grubuyla iletişimini ifade etmektedir. İki biçimde de etnik toplumsal iletişim dil konusuna benzer biçimde etnik aidiyetin ve kimliğin güçlü oluşunun sonucu olmakta aynı zamanda ev sahibi toplumda var olan önyargılar, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık gibi koşullar tarafından da beslenmektedir. Göçmenler bir kimlik dışavurumu olarak, köken kültürleriyle bağlarını korumak ve bazı durumlarda ev sahibi kültürden uzak durmak amacıyla etnik toplumsal iletişime yoğunlaşmaktadırlar. Konunun önemine karşın Kim’in de (1977: 4) belirttiği gibi kültürlerarası iletişim alanındaki araştırmalara kıyasla, göçmenlerin kendi içindeki iletişimlerinde konusunda az sayıda araştırma söz konusudur. Etnik toplumsal iletişim süreçleri tam olarak açıklanabilmiş değil iken son dönemlerde bu konuya olan ilgide artış görülmektedir.

Toplumsal İletişim ve Göçmenler

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren bireysel ve toplumsal düzeyde köklü dönüşümlere yol açan uluslararası göç olgusu, kültürlerarası iletişim, “öteki” ile ilişkiler, kimlik algıları ve uyum bağlamında artan bir ilginin odağı haline gelmiştir. Bu bağlamda toplumsal iletişim göçmenlerin farklı bir kültürün içinde var olma ve uyum stratejilerini değerlendirebilmek için kapsayıcı bir zemin sunmaktadır. İletişim olgusunun toplumsal niteliğini vurgulamak üzere toplumsal iletişim kavramı ile iletişimin toplum, toplumsal yapı, toplumsal yaşam, toplumsal kurumlar ve/veya toplumsal ilişkiler bağlamında ele alınışı ifade edilmektedir (Zılloğlu 2007).

Kashima, Klein ve Clark'ın (2007: 30) vurguladıkları üzere toplumsal iletişim, birçok bireyin kolektif hedef yönelimli etkinlikleriyle ayrılmaz biçimde beraber dokunmuş bir süreci ifade eder. Toplumsal iletişim yaklaşımı, bireyler ve bireylerin kişiliklerinin etkileşimsel olarak inşa edildiğini kabul ederken, sosyokültürel dağarcığı merkeze yerleştirir. Söz konusu olan kişiliğin oluşumu ve inşasında sosyokültürel dağarcığın ve iletişimin rolünün öneminin vurgulanmasıdır (Sigman, 1995: 190).

Kim (2001), iletişim konusundaki bireysel yeterlilikler ve özellikler temelinde ev sahibi toplumsal iletişim süreçlerine katılım ve etnik grup içindeki toplumsal iletişimin gücü arasındaki etkileşimin, kültürlerarası iletişimi geliştirdiğini vurgulamıştır. Bu sürece, içinde bulunulan çevre bağlamında, ev sahibi toplumun yabancılara dönük tutumları, yaklaşımları ve etnik grubun toplumsal özellikleri etki etmektedir. Bireylerin sahip oldukları adaptasyon yeteneği gibi bir takım özellikler kültürlerarası iletişim sürecini kolaylaştırabilmekte ve sonuç olarak bireyler kültürlerarası kişiliklere dönüşebilmektedirler. Göçmenler bağlamında toplumsal iletişim süreçlerini değerlendirmek üzere bu çalışmada da temel alınan özgün bir model sunan Kim (2001: 207-208), kültürlerarası iletişimi ve kültürlerarası bireye dönüşme sürecini; kişisel iletişim, ev sahibi toplulukla toplumsal iletişim, etnik grupta toplumsal iletişim, çevre, yatkınlıklar ve kültürlerarası dönüşüm biçiminde bir boyutlandırmada ele almıştır. Bu bağlamda etnik toplumsal iletişim, etnik bireylerarası iletişim, etnik kitle iletişimi etnik bağlarının ölçüsü, oranı ve gücü, etnik medyayı kullanma miktarı, etnik medyanın enformasyon amacıyla kullanımı gibi unsurları kapsamaktadır.

Avrupa'da yaşayan Türkler, göçmen olarak buldukları ülkelerde giderek daha yerleşik bir duruma gelirken iletişim bağlamında daha içe dönük bir nitelik gösterdikleri söylenebilir. Çoğunlukla Türklerin yaşadığı semtlerde oturma, Türklerin alışveriş yaptığı yerlerden gereksinimlerini karşılama, Türkçe gazete ve internet haber sitelerini takip etme, uydudan Türk televizyonlarını izleme gibi nedenlerle Türklerin daha çok kendi aralarında bir iletişim süreci geliştirdikleri gözlemlenmektedir. Yerli halkla ve diğer göçmen gruplarla iletişimin oldukça sınırlı kaldığı söylenebilir. Yoğun Türk göçü alan başta Almanya, Hollanda ve Fransa'da olduğu gibi Türk dış göçünün belirgin karakteristikleri Belçika özelinde de gözlenmektedir. Türkler zincirleme göç biçiminde ailesel bağlara dayalı olarak ve

belirli kırsal bölgelerden Belçika'nın belirli bölgelerine göç etmişlerdir (Kanmaz, 2003). Topluluğun sade bir yaşamı tercih ettikleri, daha çok mahalle ve komşuluk ilişkilerine önem verdikleri görülmektedir. Geniş bir yelpazeye uzanan kültürel etkinlikler, bireyleri içe dönük bir yaşamdan kısmen alıkoysa da içinde yaşadıkları toplumdan soyutlamaktadır. Ancak alanyazında Belçika'da yaşayan Türklerin dil kullanımları, iletişim biçimleri ve ortamlarına yönelik kapsamlı araştırmaların eksikliği söz konusudur. (Avrupa İlişkiler Merkezi-AİM, 2001). Bu bağlamda Belçika'da yaşayan Türklerin toplumsal iletişim süreçlerinin kendine özgü niteliklerinin çözümlenmesi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Belçika'da yaşayan Emirdağ ve Posof kökenlilerin etnik toplumsal iletişim süreçlerine nasıl ve hangi biçimlerde katıldıkları, katılımlarının yöre, cinsiyet ve kuşaklara gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Özellikle toplumsal olguların niteliğine ve incelenebilmesine ilişkin farklı düşünsel temellere dayanmasına karşın nicel ve nitel yöntemlerin gerçekliğin farklı boyutlarını belirlemek açısından işlevsel oldukları söylenebilir. Johnson ve Onwuegbuzie (2004: 14) de nitel ve nicel yöntemlerin ikisinin de önemli ve yararlı olduğunu belirterek her iki yöntemin de güçlü ve zayıf yönlerinin olduğunu ve birlikte kullanılmalarının yöntemsel açıdan araştırmaları güçlendireceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda araştırma, göç ve toplumsal iletişim süreçlerinin çok boyutlu yapıları dikkate alınarak, konu edinilen etnik toplumsal iletişim süreçlerine ilişkin bütüncül bir değerlendirme yapabilmek amacıyla nitel ve nicel paradigmlar temelinde Johnson ve Onwuegbuzie'nin (2004) karma yöntemlere ilişkin tipolojiler arasında saydığı zaman odaklı karma yöntemle, kültür analizi modeline dayalı etnografik boyutuna sahip bir çalışma olarak desenlenmiş ve yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve geçerlik, güvenirlik analizleri yapılan ölçek ve görüşme formları kullanılmıştır. Örneklemenin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemi kullanılırken, katılımcıların belirlenmesi aşamasına kartopu tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini çalışma evrenini oluşturan Belçika'da yaşayan

göçmen Türklerden, kümelenme niteliğindeki yerleşim özellikleriyle dikkat çeken ve Belçika'daki Türk nüfusunun yarısından fazlasını oluşturan Emirdağlılar ve Posoflular arasından seçilen grup oluşturmuştur. Belçika'da yaşayan Türkiye kökenlilerin sayılarına ve özellikle yörelerine göre dağılımlarına ilişkin kesin resmi veriler bulunmamaktadır. Emirdağ ve Posof kökenli göçmenlerin kurmuş oldukları dernek yönetimlerinden ve toplulukların önde gelenlerinden alınan bilgilere göre Belçika genelinde yaklaşık 10 bin Posoflu yaşamaktadır. Emirdağlıların sayısı ise 100 binin üzerindedir. Evren örneklem hesaplamaları bağlamında, .05 güven aralığında 100 bin kişilik evren için 383 kişilik, 500 bin kişilik evren için 384 kişilik bir örneklem öngörülmektedir (Çıngı, 1994: 25'den aktaran Büyüköztürk vd., 2008: 96). Araştırmanın evrenini oluşturan Belçika'daki Türkiye kökenlilerin sayısının yaklaşık 200 bin, Emirdağ ve Posoflu grubunun toplamının da 110 bin civarında olduğu düşünüldüğünde, çalışma koşulları, uygulanabilirlik, anketlerin geri dönüşü vb. etkenler gözeticilerle, örneklemin ölçek uygulanacak 450 kişiden oluşması kararlaştırılmıştır. Uygulama sonucunda 450 anketten 424'ü tam olarak doldurulmuş ve analiz kapsamına alınmış, öte yandan 55 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Anket uygulaması ve görüşmeler Belçika'nın Flaman Bölgesi'ndeki Anvers, Gent, Willebroek, Lier ve Heusden-Zolder ile Başkent Brüksel Bölgesi'nde gerçekleştirilmiştir. Görüşülenlerin adları değiştirilerek farklı adlarla metinde yer verilmiştir. Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem tekniklerinden elde edilen veriler ile t-testi, ANOVA ve Chi Square analizlerinde elde edilen veriler çalışmanın amaçları doğrultusunda çözümlenerek yorumlanmıştır. LeCompte ve Goetz'ün (1982 aktaran Seale, 1999:148) özellikle nitel araştırmaların iç güvenilirliğinin zenginleştirilmesine yönelik olarak belirttiği ölçütler bağlamında toplanan veriler betimsel bir biçimde doğrudan, yorum katılmadan bulgular bölümünde sunulmuş tartışmaya ise ayrı bir bölüm olarak yer verilmiştir.

Demografik Özellikler

Görüşülenlerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir. Görüşülenler, 33 Emirdağlı, 20 Posoflu ve 2 kişi diğer Türklerden olmak üzere toplam 55 kişiden oluşmuştur. Görüşülenlerin 32'si birinci kuşaktan 23'ü ise ikinci kuşaktadır. Görüşme yapılanların 27'si kadın,

28'i erkektir. Ankete katılanların ise (Çizelge 2) %43'ü kadın, %57'si erkektir. Çizelge 18'de görüldüğü üzere yörelere göre bakıldığında ankete katılan Emirdağlıların 102'si (%48) kadın, 112'si (%52) erkektir. Posofluların ise 82'si (%39) kadın, 128'i (%61) erkektir.

Çizelge 1. Görüşülenlerin Yöre ve Cinsiyetleri

	Emirdağlı	Posoflu	Diğer Türk	Toplam
Cinsiyet	f	f	f	f
Kadın	20	7	-	27
Erkek	13	13	2	28
TOPLAM	33	20	2	55

Çizelge 2. Ankete Katılanların Cinsiyet ve Yöreleri

	Emirdağlı		Posoflu		Toplam	
Cinsiyet	f	%	f	%	f	%
Kadın	102	47,7	82	39,0	184	43,4
Erkek	112	52,3	128	61,0	240	56,6
TOPLAM	214	100	210	100	424	100

Görüşülenlerin yarıya yakını Anvers'te yaşamaktadır. Görüşme yapılan Emirdağlıların tamamına yakını Anvers ve Brüksel'de, Posofluların dörtte üçü Gent, Lier ve Willebroek'ta yaşamaktadır. Ankete katılanların ise %31'i Anvers'te, %17'si Brüksel'de, %18'i Gent'te, %17'si Lier'de, %10'u Willebroek'ta, %7'si Heusden-Zolder'da yaşamaktadır. Yörelere göre bakıldığında Posofluların %54'ü Lier ve Willebroek'ta yaşarken, Emirdağlıların ise %88'inin Anvers ve Brüksel'de yaşamaktadır.

Görüşülenlerin eğitim düzeylerine ilişkin verilere göre büyük çoğunluğu (34 kişi) lise mezunudur. İlkokul mezunu ya da herhangi bir okul bitirmemiş olanlar ise grubun yaklaşık olarak beşte birini oluşturmaktadır (9 kişi). Ankete katılanların eğitim durumlarına göre dağılımlarına göre ise en yüksek oranı 19 kişi (%46) ile lise mezunları en düşük oranın ise 4 kişi (%1) ile okuma yazma bilmeyenler olduğu belirlenmiştir. Yükseköğrenim görmüş olanların sayısı 24 kişidir (%6). Yörelere göre bakıldığında Posofluların hepsi okuryazardır. Posofluların %10'u ilkokul mezunu iken Emirdağlıların %22 ilkokul mezunudur. Yine Posofluların %51 lise mezunudur, bu oran Emirdağlılarda %41'dir. Görüşülenlerin üçte ikisi 30-44 yaş aralı-

ğındadır. 20-30 yaş aralığında ise görüşülenlerin onda biri yer almaktadır. Yörelere açısından bakıldığında, Emirdağlıların yarısından fazlasının 30-44 yaş grubunda Posofluların ise beşte dördünün 30-44 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Ankete katılanların 81'i (%19) 35-39 yaş grubundadır. 17 kişi (%4) ise 55-59 yaş aralığındadır. 30-44 yaş grubunda yer alanlar (% 47) katılımcıların yaklaşık olarak yarısını oluşturmaktadır.

Ankete katılanların 215'i (%51) birinci kuşak, 194'ü (%46) ikinci kuşak, 15'i (%4) üçüncü kuşaktır. Yörelere açısından da benzer bir dağılım görülmektedir. Emirdağlıların 110'u (%51) birinci kuşak, Posofluların 105'i (%50) birinci kuşaktır. İki grupta da üçüncü kuşağın oranı düşüktür (%3 ve %4). Görüşülenlerin ise yarısından fazlasının birinci kuşak (30) ve yarıya yakınının da ikinci kuşak (25) oldukları belirlenmiştir. Ankete katılanların Belçika'da bulunma sürelerine ilişkin verilere göre katılımcıların 160'ı (%38) 30-39 yıldır Belçika'da bulunmaktadır. Belçika'da 1-2 yıldır bulunanlar ise 6 kişi ile %1'lik bir orana sahiptir.

Bulgular

Araştırmaya katılanların etnik iletişim süreçlerine ilişkin bulgular; etnik iletişim süreçlerine katılım, etnik toplumsal iletişim ortamları ve etnik kitle iletişim araçlarının kullanımı alt başlıklarında verilmiştir.

Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılım

Araştırmaya katılanların etnik toplumsal iletişim süreçlerine katılım düzeyleri cinsiyet, yöre, oturulan semt, Belçika'da bulunma süresi, eğitim düzeyi ve yaşanan yer gibi değişkenler bağlamında ele alınmıştır. Çizelge 3'te verilen Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılıma ilişkin t-testi analizi sonuçlarına göre ölçekte yer alan sadece bir maddede yöreye göre anlamlı farklılık saptanmıştır. "Türk radyolarını dinleme sıklığınız nedir?" sorusuna Emirdağlılar (\bar{X} =1,87) ve Posoflular (\bar{X} =2,24) nadiren yanıtı vermiştir (t = 3,10 p .002 < .02). Emirdağ ve Posoflular Etnik iletişim süreçleri açısından önemli bir araç olan Türk radyo istasyonlarını nadiren dinlemektedirler. Posofluların görece daha fazla Türk radyo istasyonlarını dinliyor olmaları özellikle uydu aracılığıyla ya da internetten ulaşabildikleri anlamına gelmektedir.

Çizelge 3. Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine İlişkin T-testi

	YÖRE	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Türk müziği konserlerine gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	2,19	1,08	422	1,83	.068
	Posoflu	210	2,00	1,01			
Kahveye gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	1,89	1,28	422	1,14	.253
	Posoflu	210	2,03	1,25			
Hemşerilerinizin gittiği kahvelere hangi sıklıkta gidersiniz?	Emirdağlı	214	1,97	1,37	422	1,25	.209
	Posoflu	210	2,14	1,34			
Farklı memleketlerden Türklerin gittiği kahvelere gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	1,56	0,92	422	1,38	.166
	Posoflu	210	1,69	1,00			
Hemşehrilerinizin düğün, nişan, cenaze gibi törenlerine gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	4,15	1,03	422	0,79	.937
	Posoflu	210	4,16	0,99			
Hemşehriniz olmayan Türklerin düğün, nişan, cenaze gibi törenlerine gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	3,28	1,34	422	0,53	.593
	Posoflu	210	3,22	1,19			
Akraba ziyaretine gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	4,11	1,02	422	1,06	.289
	Posoflu	210	4,21	0,86			
Camiye ve cami lokallerine gitme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	3,45	1,34	422	1,50	.132
	Posoflu	210	3,64	1,31			
Türk televizyonlarını izleme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	4,44	1,00	422	0,43	.665
	Posoflu	210	4,40	0,84			
Türk radyolarını dinleme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	1,87	1,19	422	3,10	.002*
	Posoflu	210	2,24	1,25			
Türk gazetelerini okuma sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	3,26	1,34	422	0,72	.471
	Posoflu	210	3,35	1,23			
İnternete girme sıklığınız nedir?	Emirdağlı	214	3,18	1,66	422	1,28	.201
	Posoflu	210	3,37	1,35			

*p < .02

Emirdağlıların Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılım ortalama toplam puanı $\bar{X} = 35,42$ ve Posofluların Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılım ortalama puanı ise $\bar{X} = 36,51$ 'dir. İki grubun Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($F_{(1-420)} = 1,16$, $p > .05$). Ankete katılanların Emirdağlı ya da Posoflu olması Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım düzeylerinde anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır. Cinsiyete göre Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık saptanırken ($F_{(1-420)} = 147,24$, $p < .05$) yöre ve cinsiyetin ortak etkisinin de anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{(1-420)} = 1,66$, $p > .05$). Ankete katılanların erkek ya da kadın olmalarının Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım düzeylerinde

anlamli bir farklılığa yol açtığı belirlenmiştir. Ankete katılan kadınların ortalama puanları ($\bar{X} = 32,08$) erkeklerin ise ($\bar{X} = 38,94$)'dür. Etnik toplumsal iletişim ortamlarında toplumsal yaşamın sonucu olarak erkeklerin daha fazla yer alıyor olmasının, erkeklerin görece kadınlardan daha fazla etnik toplumsal iletişim süreçlerine katılmalarına yol açtığı söylenebilir.

Belçika'da bulunma süresi açısından Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır ($F_{(6-423)} = 1,96$, $p > .05$). Buna göre Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım Belçika'da bulunma süresine göre farklılık göstermemektedir.

Çizelge 4'teki verilere göre oturlan semtin niteliği, Türklerin ya da Belçikalıların yoğun olduğu semtler olup olmaması açısından Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık bulgulanmıştır ($F_{(3-423)} = 4,03$, $p < .02$). Buna göre Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım oturlan semte göre farklılık göstermektedir. Türk mahalleleri olarak adlandırılan semtlerde yaşayanların etnik toplumsal iletişime katılımları diğer semtlerde yaşayanlardan daha yoğun olmaktadır.

Çizelge 4. Etnik Toplumsal İletişim Süreçleri ve Oturlan Semte Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Toplamı	F	(p)
Gruplararası	520,313	3	173,438	4,031	,008
Gruplarıçi	18071,225	420	43,027		
Toplam	18591,538	423			

Eğitim düzeyi açısından Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık bulgulanmamıştır ($F_{(5-423)} = 1,04$, $p > .05$). Buna göre Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

Çizelge 5'te görüldüğü üzere yaşanan yere göre Etnik Toplumsal İletişim Süreçlerine katılım puanları arasında anlamlı farklılık bulgulanmıştır ($F_{(5-423)} = 5,85$, $p < .02$). Yaşanılan yer etnik toplumsal iletişim süreçlerine katılımı etkilemektedir. Lier ve Willebroek gibi Türkiye'den sadece Posofluların yaşadığı yerlerde etnik toplumsal iletişime katılım daha yoğun olmaktadır.

Çizelge 5. Etnik Toplumsal İletişim Süreçleri ve Yaşanılan Yere Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Toplamı	F	(p)
Gruplararası	1217,160	5	243,432	5,857	,000*
Gruplarıçi	17374,378	418	41,565		
Toplam	18591,538	423			

Etnik Toplumsal İletişim Ortamları

Bu bölümde etnik toplumsal iletişim ortamlarına ilişkin bulgular aile ve akrabalarla bir araya gelinen yerler, kahvehanelere gitme, komşuluk yapılan gruplar, camilerde düzenlenen etkinliklere katılım, Türkler tarafından düzenlenen festival, bayram, kutlama gibi etkinliklere katılım başlıklarında ele alınmıştır.

Arkadaşlarla Görüşülen Yerler

Arkadaşlarla görüşülen yerlere ilişkin olarak detaylı bilgiler elde edebilmek amacıyla görüşülenlere arkadaşlarıyla daha çok nerelerde, hangi nedenlerle ve ne sıklıkta bir araya geldikleri sorulmuştur. Görüşülenlerin büyük bir kısmı arkadaşlarıyla en az haftada bir görüştüklerini belirtirken; en çok bir araya geldikleri yerlerin camiler, dernekler, kahveler ve düğünler olduğunu ifade etmişlerdir. Hümeýra'nın yanıtı Belçika'da yaşayan özellikle çocuk sahibi ikinci kuşak kadınların yaşantılarını betimler niteliktedir.

Yani mesela biz Çarşamba günleri öğleden önce öğlen 12'ye kadar okula gidiyor çocuklar 12'den sonra aldığımız için iki haftada bir ya da haftada bir kahvaltı günü düzenleriz, hani çocuksuz. Onu yaparız ya da bir yere gideriz, burada *lunch gardenlar* var. Yani haftanın bir günü oraya gideriz. En lüksümüz bizim odur yani. Bir de sinema böyle Türk filmleri geldiği zaman bu son zamanlarda şeyiz, son zamanlarda hani eşsiz de gidebiliyoruz bayanlar toplanıp. Ama eşle de gittiğim oluyor benim sinemaya. Öyle bir araya geliyoruz. Ya da bir araya gidip bir şey içiyoruz ama kafeteryalar burada belli yani.

Çiçek'in soruya verdiği yanıt gençlerin ve bekârların konu hakkındaki tutumlarını özetler niteliktedir.

... Cumartesi, Pazar günleri öğleden sonra, hafta içi 6-7 den sonra buluşabiliyoruz. Herkes çalıştığı, işe gittiği için nerelerde, kafe, sinema, barlarda öyle yerlerde.

Veli'nin konuya dönük gözlemleri de Belçika'da arkadaşlar ve sosyal iletişimle ilgili önemli noktaları betimlemektedir.

Birinci iletişim merkezleri diyeyim cami. Birinci cami. Caminin lokalleri, ikinci dernekler ama hangi dernekler Milli Görüş Dernekleri, farklı farklı dernekler var tabi. Ülkücü dernekleri o derneklerde bir araya geliyorlar. Üçüncü olarak da kahveler. Dördüncü olarak da yani bunu gerçekten abartısız şekilde söylüyorum sokak.. Yani insanlar tıpkı Türkiye'deki gibi böyle sokakta insanlar birbirleriyle konuşuyorlar, sohbet ediyorlar, yani tam Türkiye usulü.

Demir ve Melek Belçika'daki sosyal yaşam ve arkadaşlarla iletişim konusunda önemli ayrıntılara dikkat çekmişlerdir.

..Bir iş olunca mesela bir diyanetin derneğinde zaten dernekte çalıştığımız için buraya gelir burada görüşürüz. Problem varsa bir durum varsa onu görüşür onunla beraber arkadaşlarla beraber oluruz. Burada zaten Posofluların Öz Posof diye bir kahveleri var oraya gideriz...

Daha çok düğünler, böyle bir toplantılar, mevlüt gibi falan, camilerde çok bir araya geliyoruz. Çok sık buluşmayız. Birkaç ayda bir.

Aile ve Akrabalarla Bir Araya Gelinek Yerler

Etnik iletişim süreçleri açısından önemli bir yere sahip olan aile ve akrabalarla görüşmeler bağlamında araştırmaya katılanlara aileleri ya da akrabalarıyla nerelerde bir araya geldikleri sorulduğunda görüşülenlerin tamamına yakını birbirlerinin evlerinde bir araya geldiklerini söylerlerken verilen yanıtlarda ortaya çıkan diğer yerler ise, düğünler, bayramlar, seyran ve cenaze törenleridir. Demir akrabalarıyla bir araya geldikleri ortamları evler, düğünler ve cenaze törenleri olarak ifade etmiştir;

Ev ziyareti de oluyor, düğünler oluyor, cenaze ve düğünler aynı memlekette olduğu gibi gerçi at üstünde böyle gelin götürme falan yok da yine de o örf âdetimizi yaşatmaya çalışıyoz. Ev ziyaretleri gece oturmaları doğudaki gibi tabi. Kış aylarında daha güzel oluyor.

Belçika'ya evlilik yoluyla gelen Afet'in soruya verdiği yanıt da dikkat çekicidir.

Benim ailem Türkiye’de yaşıyor ablamla zaten internette görüşüyorum ab-lalarımınla. Akrabalarımınla da çok sık görüşemiyorum teyzemin kızıyla haf-tada görüşüyorum. Ya onun evinde ya benim evimde. O şekilde telefon ediyoruz, görüşüyoruz. Günlük telefonlaşıyoruz..

Doğan, soruyu cinsiyeti temel alarak, Gönül ise kuşak farkını temel ala-rak yanıtlamıştır.

Ailemle birlikte genelde düğünlere beraber gidiyoruz. Öbür türlü erkek arkadaşlar kahvede veya lokallerde beraber oluyorum. Çünkü iş ortamında akşamları kolay kolay kimse dışarı çıkamıyor. Genelde hafta sonları aile zi-yaretleri oluyorsa hanımlar kendi aralarında oturuyor. Biz erkeklerle ge-nelde kahvede lokalde vakit geçiriyoruz.

Ailece genelde evde. Ama mesela arkadaş toplanmasında genç toplum yani bizim neslimizle arkadaşlarla dışarı çıkabiliriz. Yani yemek olsun bir araya kahve, kahvaltı olsun dışarıda gençlerle daha kolay.

Camilerde Düzenlenen Etkinliklere Katılım

Belçika’daki Türklerin toplumsal yaşamlarında önemli bir yeri olan cami-lerde düzenlenen etkinliklere katılıp katılmadıkları, katılıyorlar ise söz konusu etkinliklerin ne tür etkinlikler olduğuna ilişki soruya görüşülenle-rin yarısından fazlası camilerde yapılan etkinliklere katıldıklarını ifade ederlerken, görüşülenlerin bir kısmı da camilerde düzenlenen etkinliklerin düzenleyicilerinden olduklarını dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra görü-şülenlerin bir kısmı da camilerde düzenlenen etkinliklere katılmadıklarını söylemişlerdir. Camilerde dini sohbetler, kermesler, Kutlu Doğum, 23 Nisan, Open Deurdag (Açık Kapı Etkinlikleri), eğitim programları, gençlik yaz şöenleri, geziler, hac yemekleri, iftar yemekleri gibi etkinliklerin ger-çekleştirildiği görüşülenler tarafından ifade edilmiştir. Mükerrerem cami-lerde düzenlenen etkinliklere katıldıklarını hatta bizzat düzenleyiciler arasında yer aldıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

..Efendime söyleyeyim hani bütün kültürel faaliyetler camide olur. Caminin salonu geniştir. Oradaki toplantılara devamlı katılıyorum yani.. Mesela iftar olur.. Senede iki gün bir *open dördah* yani açık kapı haftası olarak düzenle-diğimiz bizim Türk mutfağını, Türk elişlerini, Türk halılarını bu Osmanlı-lardan kalma efendime söyleyeyim bu abdest alma şeyleri vardır, ibrikleri vardır. Onları, bakırları vardır yani öyle söyleyeyim onların tanıtımını ya-

parız.. Eve gelen Türk halılarını toplarız orada gösteririz. Flamanlar gelir onlara bakarlar. Kadınlar elişlerine bakarlar.. Çocuklar için caddeyi kapatırız. Onlara şenlik düzenleriz.

Çınar ise camiye etkinlik değil ibadet yapmak için gittiklerini ifade etmişlerdir:

Camilerde namaz kılmaktan başka bir etkinliğe katıldığım düşünülemez ama etkinlik yaptıkları zaman ben örneğin diyanetin camisi dururken diğer camilere gitmiyorum. Yani bu prensip meselesi çünkü örgütçü ya da tekkeci veya da bi taraflı cami olsun istemiyorum. Sonuçta aynı inancın temsilcileriyiz.

Türkler Tarafından Düzenlenen Festival, Bayram, Kutlama Gibi Etkinliklere Katılım

Görüşülenlerin verdikleri yanıtlara göre büyük çoğunluğu Türkler tarafından düzenlenen 23 Nisan, 29 Ekim, Kutlu Doğum, iftar yemekleri, konserler, Türk geceleri, dernek faaliyetleri ve kermeslere katıldıklarını ifade etmiştir. Görüşülenlerin bir kısmı ise 23 Nisan gibi etkinliklere çocukları küçük olduğu için katıldıklarını ya da çocukları büyük olduğu için katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Nimet soruya çocuk temelli yanıt vermiştir:

Katılmıyorum. Küçük çocuğu olanlar katılıyor ama benim çocuklarım büyük olduğu için katılmıyorum. Bizim günümüzde yoktu öyle şeyler etkinlikler ama şimdi var. Ama çocuğum küçük değil onun için katılmıyorum...

Yalın, Posofluların düzenlemiş olduğu Seyran etkinliğine katıldığını şu sözlerle anlatmıştır:

Evet bazen senede bir defa seyran olur mesela bizim Posofluların düzenlediği Avrupa olarak genelde o zaman bütün Posoflular bir araya gelir Gent tarafında oluyor işte ve orada Seyran dediğimiz işte ilkbaharın gelmesinden dolayı herhalde o şekilde yapılıyor.. Köylerde yapılan o etkinlik burada devam ettiriliyor.. İnsanlar birbirini görmüş oluyorlar yıllardır göremeyen insanlar o şekilde kültürümüzü yaşatmaya çalışıyoruz.

Demir ise katıldığı etkinlikleri şu sözlerle dile getirmiştir:

Tabi onlara da katılıyorum mesela burada futbol turnuvaları var. Atatürk kupası turnuvaları var işte diyanetin camilerinin her yıl böyle turnuvası vardır. Futbol şöleni falan onlara, okullarda okul aile birliğinin mesela diye-

lim 23 Nisan programları, Cumhuriyet bayramları tabi bunlar bizim kendi milli bayramımız olduğu için bunlara da katılıyoruz.

Etnik Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı

Katılımcıların etnik kitle iletişim araçlarını kullanımlarına ilişkin bulgular Türk televizyonlarını izleme, Türk radyo istasyonlarını dinleme, internet kullanımı ve gazete okuma başlıklarında ele alınmıştır.

Türk Televizyonlarını İzleme

Ankete katılanların Türk televizyon kanallarını izleme amaçlarına ilişkin yanıtları arasında yöre ($X^2_{(5)} = 4,784$ p ,44 > .05), cinsiyet ($X^2_{(5)} = 34,292$ p ,00 < .05, %41) ve kuşaklar ($X^2_{(10)} = 75,872$ p ,00 < .0, %66) açısından anlamlı farklılık yoktur. Ankete katılanların hemen hemen tamamına yakını (%92) Türk kanallarını Türkiye'deki haberleri takip etmek ve dizi film izlemek amacıyla izlemektedir. Hiç izlemem diyenlerin oranı sadece %2'dir. Anlamlı farklılık saptanmamasına karşılık erkeklerin (%81) kadınlardan (%62) daha fazla haberleri, kadınların da (%29) erkeklerden daha çok (%10) dizi filmleri tercih ettiği söylenebilir. Benzer şekilde kuşaklar arasında birinci kuşaktan ikinci ve üçüncü kuşağa gidildikçe Türk kanallarındaki haberleri izleme oranının düştüğü görülmektedir. Bu oran birinci kuşakta (%88), ikinci kuşakta (%59), üçüncü kuşakta ise (%27) dir.

Türk televizyonlarını izleme alışkanlıklarına ilişkin olarak daha detaylı bilgi almak amacıyla araştırmaya katılanlara televizyonda en çok hangi kanalları ve programları izledikleri, Türk ile Belçika televizyon kanallarını ve programlarını nasıl karşılaştırdıkları ve çocuk sahibi olanların çocuklarının özellikle hangi kanalları ve programları takip ettiklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülenlerin yarıya yakını Türk, yine yarıya yakını hem Türk hem de yabancı bir bölümü de sadece Belçika kanallarını ve programlarını izlediğini ifade etmiştir. Nimet, Türk kanallarını ve programlarını izlemeyi tercih ettiğini dile getirirken Türk ve Belçika kanallarını karşılaştıran ve çocuklarının tercihlerini dile getiren şü sözleri ifade etmiştir:

Kime sorarsanız sorun burada bilmiyorum ama Türk televizyonu. Ama gençler değil. Bizim yaşlılarımız hep Türk televizyonu izliyor... Valla kanal-

lar belirli kanallar var. ATV. Kanal D, Show TV, Star böyle kanalları izliyoruz... Haberi izlerim, çok severim izlerim. Dizileri de izleriz. Belgeseli de ben çok severim.. Her şeyi de izleriz yani ...Çocuklarım pek sevmez Türk kanalını Belçika kanalını izlerler...Onlar Türk kanalını sevmiyorlar ya da anlamıyorlar mı diyeyim artık, yaptıkları yayınları. Belçika kanalını daha çok seviyorlar...

Türk kanallarını olumsuzlamayan görüşülenlerin ardından Türk kanallarını izlemeyi tercih eden ancak özellikle Türk programlarıyla ilgili olumsuz görüş bildiren görüşülenler de dikkat çekmektedir;

Hulki: .. Önce haber tabi ki yani haberden diziye kadar birçok program, açık oturumlar, haberden diziye birçok program... Türk televizyonları hakkında bir kere bize bir avantajı Türkçeyi dil yönünden olumlu etkisi var. Ama programlar açısından olumlu düşünemiyorum. Haber kanallarının formatı belli oradan haber seyrediyorsunuz ama diğer programlar buradaki topluma hitap etmiyor. Kesinlikle hitap etmiyor... Çocuklar daha çok müzik kanallarını izliyorlar.. Türk televizyonlarını tercih ediyorlar...

Hayal: Türk televizyonu. Ama Belçika haberlerine sürekli de bakarım... Türklerin biraz abarttığını düşünüyorum. Şey yönünden çocuklara kötü örnek oluyor maalesef. Belçika adı Belçika ama bunlar kadar yok gerçekten. Bazı sahneler var, bazı diziler var çok abartılı kesinlikle yani çocukların görmemesi gereken, bilmemesi gereken ama maalesef bu zamanın çocukları da çok müptela o dizilere. Çok kötü bir örnek diye düşünüyorum... Ben dizilere de bakarım. Dini kanallarda sohbetleri de dinlerim. Haberlere bakarım... Çocuklar genelde Türk. En çok da Kurtlar Vadisi. Çocuklarım onun fanatığı gerçekten. Genelde gençlerde o var, evet.

Meltem: Tabi bizim çanak antenimiz olduğu için Türk kanallarını izliyoruz. Star TV, ATV vs. Ama normalde de Belçika kanallarını 7 haberlerini eşimle beraber kaçırmamaya çalışıyoruz. Çünkü işim gerektiğinde Belçika'da neler olup bitiyor yani Fransız kalmak istemiyorum.. Ben de konuşmak istediğim için Belçika'da olup bitenden haberdar olmak zorundayım.. Belçikalıların haber sunmaları daha güzel.. Ciddi şekilde sunuyorlar, kısa kesiyorlar. Türkler bazı konularda çok uzatıyorlar. Bir trafik kazasını olduğu gibi gösteriyorlar. Bu Belçika kanallarında kesinlikle gösterilmez.. Kızım Belçika kanallarında çizgi filmlere bakıyor, Flamancası için ama Yumurcak TV' yi de seyrettiriyorum. Türkçe de seyretsin diye bazen.

Alim de hem Türk hem Belçika kanallarını izlediğini ancak Belçika'da yaşayan Emirdağlı ve Posofluların evlerinde çoğunlukla Belçika kanallarına sahip olmadıklarını dile getirmiştir:

Benim evde televizyon Türkçe.. Ben Belçika kanallarını çok arzu ederim bilhassa hiç değilse zamanı takip ederim. Haberlerini takip ederim, Belçika basınıını takip ederim. Bakarım da bak birçok evde Belçika kanalı kapalıdır Türklerin gerçekçi olalım. Ama hiç hoş bir Şey değil. Bu ülkede 50 yıldır yaşıyorsun, bu ülkenin yarın ki hava durumunu bilmiyorsun. Türkiye'dekini takip ediyoruz. Lazım da değil belki bize. Ha ama ben yani ikisini de açarım, ikisine de bakarım.

Türk Radyo İstasyonlarını Dinleme

Ankete katılanların Türk radyo istasyonlarını dinleme yollarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlara göre ankete katılanların yarısının (%52) Türk istasyonlarını dinlemedikleri diğer yarısının (%48) ise bir Şekilde dinlemeye çalıştığı belirlenmiştir. Brüksel dışında Türk radyolarının yayın yapmadığı düşünüldüğünde Türk istasyonlarının internet ya da uydudan dinlenilmeye çalışılması etnik iletişime verilen önem açısından oldukça önemlidir. Türk istasyonlarını dinlemede en çok kullanılan yöntem uydudan dinlemedir (%26), internetten dinleyenlerin oranı ise %16'dır. Sadece Brüksel'de yayın yapan Türk istasyonları olduğundan doğrudan radyodan dinleme oranı oldukça düşüktür (%7). Verilen yanıtlarda yöreler ($X^2_{(3)} = 12,922$ p ,00 < .02) açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Türk istasyonlarını dinlemeyenlerin oranı Emirdağlılarda (%59) Posoflulardan daha yüksektir (%46). Posofluların uydudan Türk istasyonlarını dinleme oranı da (%33) Emirdağlılardan (%18) yüksektir. Türk istasyonlarını dinleme yöntemlerine ilişkin cinsiyet ($X^2_{(3)} = 1,398$ p ,70 > .05) ve kuşaklar ($X^2_{(6)} = 11,744$ p ,06 > .05) açısından ise anlamlı farklılık yoktur.

Radyo dinlemeye ilişkin olarak görüşülenlerin verdikleri bilgilere göre yaklaşık 3 de 1'i hiç radyo dinlemediğini ifade etmiştir. Görüşülenlerin bir kısmı yalnızca Türk radyolarını dinlediğini söylerken bir kısmı da evde Türk arabada ise Belçika radyolarını dinlediğini söylemiştir. Radyo dinlemediğini söyleyenlerden biri olan ağdaş bu durumu Şöyle gerekendirmiştir;

Zaten radyomuz da yok burada bir ara Türk radyosu vardı Brüksel'de bilmiyorum onu çok nadir o da. (Ama uydudan hani radyo falan dinler misiniz?) Yok şimdi zaten zamanla alakalı fazla vaktimiz yok. (Belçika radyoları dinliyor musunuz?) Yok yok.

Talip ise önceden dinlediğini ancak şimdi dinlemediğini nedenleriyle birlikte şöyle ifade etmişlerdir.

Maalesef...eskiden dinliyorduk burada radyolar vardı televizyonlar yokken onlar çıktıktan sonra şimdi radyolara ihtiyaç duymuyoruz.

Ramazan ise radyo dinlemediğini belirtirken söyledikleri Belçika'da yapılan gözlemlerle de örtüşmektedir.

Radyo dinleyemiyoruz çünkü Flaman radyosu ya müzik dinleyeceksin başka ne dinleyeceksin onu dinleyeceğine Türk CD'si takıyorsun onu dinliyorsun.

Alim ve Şirin evde Türkçe arabalarında ise Belçika radyo kanallarını dinlediklerini şu sözlerle dile getirmişlerdir:

Sade iş, arabamda, arabaya bindiğimizde olur. Öbür türlü radyo şansımız yok. Yolu, hava durumunu bir yerde kaza var falan Belçika radyosu.

Evde televizyondan uydu radyosunu açarım. Flaman kanallarını şey Flaman radyosunu da genelde arabada dinlerim.

İnternet Kullanımı

İnterneti kullanma amaçlarına ilişkin soruya verilen yanıtların Ki-Kare testi sonuçlarına göre ankete katılanların %25'inin internet kullanmadığı %57'sinin de haberleri izlemek ve arkadaşlarıyla görüşmek için interneti kullandığı görülmektedir. Ankete katılanların interneti kullanma amaçlarına ilişkin yanıtlarında yöreler ($X^2_{(5)} = 21,047$ p ,00 < .02) açısından anlamlı farklılık vardır. İnternet kullanmam diyenlerin oranının Emirdağlılarda (%32), Posoflulardan (%18) yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Posoflularda internetten çocukların eğitimi için yararlanma oranı (%16), Emirdağlılardan (%6) daha yüksektir. İnterneti kullanma amaçlarına ilişkin soruya verilen yanıtlarda cinsiyet ($X^2_{(5)} = 51,906$ p ,00 < .02) açısından da anlamlı farklılık vardır. Erkekler interneti en çok haberleri takip etmek için (%42), kadınlar ise en çok (%38) arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullanmaktadırlar. Yine kadınların (%14) erkeklerden (%8) daha yüksek

oranda çocukların eğitimi için interneti kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

İnternet kullanımının niteliğini daha detaylı çözümlemek üzere görüşülenlere internet kullanıp kullanmadıkları, kullanıyorlarsa hangi amaçla kullandıkları ve eğer kullanmıyorlarsa nedenleri sorulmuştur. Görüşülenlerin yaklaşık üçte biri internet kullanmadığını ifade ederken üçte ikisi internet kullandığını dile getirmiştir. İnternet kullanmayanlar özellikle çocukları için internetin zararlı olduğunu düşündüklerini söylemişlerdir. İnternet kullananların bir kısmı Türkiye'deki yakınlarıyla iletişim amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bilgi almak, araştırma yapmak, reklam amacıyla ya da dini konularda yararlanmak gibi çeşitli nedenlerle internet kullandığını ifade eden görşlenenler olmuştur.

Arzu ve Alim internet kullanmama nedenlerini özellikle çocuklarıyla ilgili taşıdıkları kaygı çerçevesinde açıklamışlardır:

Yok, internetle fazla şey yapmıyorum... Ya bilmiyorum internetle işte ister istemez insanlarla chat olayına giriliyor. Zamanın dağıldığı için pek giremedim, istemedim. Kızım için de yararlı bir şey olduğunu zannetmiyorum çünkü o da oyunlara dalıyor hem göz sağlığı açısından hem de derslerden geri kalmasın diye istemiyorum.

Son zamanlardaki en hoşuma gitmeyen hatta bazen o kadar sinir olurum kahrolurum diyorum ki bir ülkeye başbakan olsam internet denen mahlûkatı yerle bir edecem, yok olsun. Çünkü tartışıyorum şimdi arkadaş diyor ki işte çocuğumuz, kızımız, oğlumuz babaya diyor ki babacığım bize internet lazım çünkü ders çalışacağım. Yeminle söylüyorum... 100 kişiye sorulmuş bunun 90'ını hocam internette ders yapan bir adam değil. Ben kullanmıyorum.

Defne ve Hamdi interneti Türkiye'deki yakınlarıyla iletişim kurma amacıyla kullandıklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

Kullanıyoruz... Aile Türkiye'deki ailemizle, buradaki arkadaşlarla msn de yani öyle google'ı fazla karıştırmam. Bazen böyle bir iki şarkı dinlerim. Odur yani.

Son zamanda kullanıyorum. Önceden internetim yoktu 3-4 aydır kullanıyorum... Haberlere bakarım, e-maillerime bakarım, Türkiye'deki arkadaşlarla iletişim kurmak için.

Hasan'ın kullanım amacını diğer görşlenenlerden ayıran köyünü internette izlemesidir:

Kullanıyorum kullanıyorum fazla değil hani zamanım olmuyor çünkü... Arabaya bakarım, evlere bakarım, kendi köyümün sitesini izlerim. Orda ölenler, yaşayanlar, doğanlar her şey olduğu için.

Gazete Okuma

Gazete okuma alışkanlıklarına ilişkin detaylı bilgiler almak üzere katılımcılara nerelerde, hangi yollarla vb. gazete okudukları sorulmuştur. Görüşülenlerin üçte biri gazeteyi internet üzerinden okuduğunu dile getirirken, bir bölümü kahve, cami, dernek gibi sosyal iletişim ortamlarında, bir bölümü ise iş yerlerinde gazete okuduğunu söylemiştir. Gazete aboneliği olduğunu belirtenlerin yanı sıra gazete okumadığını dile getirenler de söz konusudur. Yalın ve Sulhi gazeteyi internetten okuduklarını dile getirenlerdendir:

İnternette okurum, her türlü gazeteyi okurum ve fakat parasını vermem. İnternette bakarım. Genelde başlıklara bakarım...

Genelde ben internette okuyorum işte derneğe de hafta sonları alıyoruz. Dernekte de işte o zaman okuyabiliyorum da genelde evde okuduğum zaman da internette okuyorum.. Flaman gazetesine de bakarım yani. İkisine de bakarım, ayırt etmem bakarım da daha çok Türk.

Ayhan ise hem iş yerinde hem de internet ortamında gazete okuduğunu söylemiştir:

Gazeteyi fabrikada okurum çünkü zaten öyle ya da böyle getiriyor Flaman arkadaşlar Belçika gastesini orda fabrikada bulunuyor. Düzenli olarak okuyorum. Türk gastelerini internette bakarım yani şimdi maddi olarak da yani örneğin imkân varken internette okumaya almıyorum.

Bahriye ve Kezban ise gazete okumadıklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

Çok okumam. (Aboneliğiniz falan var mı?). Aboneliğimiz diyanetin dergisine var çocuklara. Gazete aboneliğimiz yok. Aylık dergi gelir işte diyanetten çocuk dergisi gelir çocuklara başka da yok.

Az haberlere bakarım ama gazeteye fazla vaktim yok. Eşim okur eşim okur. Dergiler okurum, yani haftalık haber dergilerini...

Tartışma

Bulgular doğrultusunda Belçika'da yaşayan Emirdağ ve Posofluların etnik toplumsal iletişim süreçleri yoğun biçimde belirli meknlerde gerçekleşmekte olduğu söylenebilir. Camiler, dernekler ve kahvehaneler bu bağlamda en önemli ortamlar olarak öne çıkmaktadır. Akraba ziyaretleri, nişan, düğün ve cenazeler akraba ve hemşehrileri bir araya getiren önemli iletişim ortamları niteliğindedir. Bora'nın (2006: 48) tahrip olduğunu vurguladığı taşranın geleneksel ortak mekânları, Belçika'daki Türklerin yaşadıkları semtlerdeki kahvehaneler ile fırınlar, küçük marketler, lokantalar dan oluşan çarşılarda yaşamaktadır. Türklerin buldukları ülkelerde varlıklarının bir simgesi olarak camiler amaları önemli toplumsal etkinliklerden olmuştur. Avrupa'daki camiler Türklerin sadece ibadet mekânları değil, çocukların dini eğitim aldıkları, toplumsal, kültürel işlevleri olan merkezler niteliğindedir (Güngör,1992: 60). Manço'nun (1993) bulgularına göre din faktörünün Türkler zerindeki birleştirici etkisi vazgeçilmez bir niteliktedir ve erkekler haftada en az bir kere camiye gitmektedirler (aktaran AM, 2001: 29). Bu çalışmanın bulgularına göre ise camiye gitme oranı daha yüksektir, özellikle orta yaş ve üzerindekiler camiye sık gitmektedirler. Camiler genel olarak, ibadet edilen bölümlere, çay, kahve içilen, TV izlenebilen, maçların izlendiği ve sohbet edilen bir lokale, dernek yönetim odasına, gençler için internete girilebilecek salonlara, Türkçe dersleri ve Kur'an dersleri için kullanılan dersliklere sahiptir. Camiler bu özellikleri ile hemşeri ve komşuların sürekli olarak bir araya gelebildikleri birer toplumsal iletişim merkezleridir. Özellikle genç kuşakları camilere çekebilmek ve katılımcıların ifadeleriyle dışarıdaki zararlı ve ahlaki olmayan yaşamdan korunabilmelerini sağlamak için bilardo gibi çeşitli oyun araçları camilerdeki meknlerde bulundurulmakta, uydu antenlerine sahip televizyonlar ile Türk TV'lerini ve özellikle futbol maçlarını izleme olanağı sağlanmaktadır. Bu salonlarda Türkiye'den günlük gazeteler (zellikle Türkiye ve Zaman) ve mutlaka bir Belçika gazetesi de bulundurulmaktadır. Kadınlara için de camilerin belirli yerlerinde bir oda ayrılmıştır, söz konusu oyun, gazete ve içecek olanakları bu odalarda bulunmamaktadır. Kadınlara daha çok ibadet ve dini sohbet için bu odayı kullanmaktadırlar. Camiler Belçika'da yaşayan Türk toplumunun genel karakteristiklerine ilişkin olduğu önemli göstergeler taşımaktadır. Camilerde mutlaka bir Türk ve Belçika bayrağı ile Atatürk ve Belçika kralının resimleri yan yana asılmış olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca camilerin çoğunda ya lokal b-

lümünde ya da diğer bölümlerde tarihi kişiliklere ait (Çoğunlukla Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, II. Abdülhamit gibi Osmanlı padişahları, Mevlana, Mimar Sinan, Yunus Emre gibi) resimlere ve Kur'an'dan ayetlerle, Hz. Muhammed'in Türkçe ve Flamanca yazılmış sözlerine yer verilmektedir. Bunun yanı sıra mutlaka bir Türkiye haritası ve birçok durumda caminin cemaatinin çoğunluğunu oluşturan ilin, yörenin haritası ve resimleri bulunmaktadır. Camiler bu özellikleriyle Türk kimliğinin ve Belçika'da yaşıyor olmanın ürünü olan çeşitli sembollere sahiptirler. Önemli birer iletişim merkezi niteliğindeki camilerin yapılandırılmaları da aynı zamanda iletişimin niteliğini belirlemektedir. Dini ya da siyasi görüşlerin bir araya getirdiği grupların da ayrı camiler biçiminde cemaatleştikleri görülmektedir ancak camiler daha çok hemşerilerin camileri biçiminde oluşmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre de katılımcılar gittikleri camilerin ve derneklerin hemşerilerinin yoğunlukla bulunduğu camiler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu tür camilerde özellikle Emirdağlıların ağırlığı dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni Emirdağlıların sayısal çokluğudur. Aynı zamanda bireyler daha çok hemşerileri ya da aynı bölgeden olanlarla yakın çevrede yaşadıkları için camiler de hemşerilik temelinde yapılanmaktadır. Güvendikleri, alışık oldukları özellikleri taşıyan akraba ve hemşerilerle aynı çevrede oturmayı seçenler böylece camilerde, derneklerde ve kahvehanelerde birlikte olacakları ve iletişimde bulunacakları kişileri de seçmiş olmaktadır. Bora'nın (2006: 63) bahsettiği taşra şehir gerilimi bir anlamda Belçika'daki Türk semtleri ile şehirlerin Belçikalı kısımları arasında sürmektedir. Bu gerilim kümelenmeye yol açan etkenler arasında sayılabilir. Hemşerilerin nişan, düğün ve cenaze törenlerine genellikle katılan Emirdağ ve Posoflular hemşerileri olmayanların bu tür törenlerine oldukça az düzeyde katılmaktadırlar. Aynı durum kahvehaneler için de geçerlidir. Katılımcılar, hemşerileri olmayanların yoğunlukla gittikleri kahvehanelere genellikle gitmeme eğilimindedirler. Etnik toplumsal iletişimin gerçekleştiği ortamlar ve etkinlikler açısından akraba ve hemşerilikle sınırlandırılmış çerçeve kitle iletişim araçları açısından da farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

TV izleme, radyo dinleme ve gazete okuma alışkanlıkları da Emirdağ ve Posofluların kimlik ve yörecilik algılarının genel özelliklerini yansıtmaktadır. Hane içi TV izleme alışkanlıkları ve aile rollerinin dönüşümü üzerine araştırmalar yapan Ang ve Morley genel olarak televizyon izleme

ediminin kültürel bağlamlardan kopartılarak anlaşılamayacağını dolayısıyla farklı kimlikler tarafından farklı edimler gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır (aktaran, Morley ve Silverstone, 1991). Yalnız televizyonun değil, internet dâhil bütün geleneksel ve yeni iletişim araçlarının izleyici/okur/kullanıcıların günlük yaşamında merkezi bir yer edindiği varsayımından yola çıkan bu yaklaşımda vurgulandığı üzere aracı kullanan özneyi tarihsel ve toplumsal koşulları içinde değerlendirmek önem kazanmaktadır (Bird, 2003). Aynı zamanda izleyicinin kitle iletişimi ile ilgili tüm etkinliklerinin anlamlandırılabilmesi için “hem kamusal hem de özel alanda” gözlemlenebilir olması gerekmektedir (Morley ve Silverstone, 1991:153). Michel Foucault’un da dikkat çektiği gibi TV programları “toplumsal hafızayı yeniden programlayıp, unutulana, kaybolana ya da reddedilen hatıraların su yüzüne çıkarılmasını sağlar” (aktaran Morley ve Robins, 1993: 10). Bu açıdan bakıldığında kültürel kimliğin aynı zamanda hatıralarla ilgili bir süreç olduğu da görülür (Kaya ve Kentel, 2005:103-104). Bu çalışma kapsamında Belçika’daki Emirdağlılar ve Posoflular özelinde, yaşam alanlarında gözlenilmiş yaşam tarzlarının yanı sıra TV izleme alışkanlıklarına ilişkin önemli veriler elde edilmiştir.

Almanya’da yapılan bir araştırmada da Türklük özdeşleşmesi ile Türkçe medya izleme, Alman özdeşleşmesi ile de Alman medyasını izleme arasında doğrusal bir orantı olduğu bulgulanmıştır (Öztürk ve Sevim, 2009: 242). Belçika’daki bulgular da bu yöndedir, TV izleme kimliklerin doğal bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır ve Belçika’daki Türklerin gündelik yaşamlarında oldukça merkezi bir öneme sahiptir. Bu sonuca yol açan ya da güçlendiren en önemli etken iletişim teknolojilerindeki gelişmeler olmuştur. Uydu antenler aracılığıyla Türkiye’deki TV kanallarının izlenebilir hale gelmesi nedeniyle kimliklerin bir yansıması olarak TV izleme alışkanlığı daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Son dönemlerde yeni Türk dizi filmleri de bu sürece farklı boyutlar getirmiştir.

Yeni Türk dizileri genelde yoğun izlenmesine karşın geleneksel, yüksek düzeyde muhafazakâr ve milliyetçi özellikleri taşıyan kesimlerce yoğun biçimde de eleştirilmektedir. Görüşülenlerden bazılarının Türk dizilerini ahlaki açıdan zararlı, kültürel değerlere aykırı olarak tanımlaması ve genç nesiller Belçika kültüründen korumaya çalışılırken bu dizilerin bu çabayı olumsuz etkilediğini ifade etmesi Türk TV’lerine ilişkin çelişkili yaklaşımı yansıtmaktadır. Belçika TV’leri izlenmemekte ancak bir karşılaş-

tırma söz konusu olduğunda özeleştiri yapılabilmektedir. Hollanda örneğinde bulgulandığı gibi (Ogan, 2001: 52) Belçika'da yaşayan Türkler de Belçika kanallarını daha iyi bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu yargıya karşın Türk televizyonları yoğun bir biçimde izlenmektedir. Bunda "kötü de olsa bizim, anavatanımızın televizyonları" anlayışının etkili olduğu söylenebilir. Bir anlamda Belçika'da yaşayan Türkler, anadillerini ve anavatanla bağlarını korumak amacıyla Türkiye kanallarını izlemeyi gereklilik olarak algılamaktadırlar ve yayınların kalitesini eleştirseler de izlemeye devam etmektedirler. Türk kanallarının yoğun biçimde izlenmesinin bir diğer nedeni de Belçika TV kanallarında "kendilerini" bulamayışlarıdır. Birçok görüşülenin dile getirdiği üzere Belçika kanallarında genel olarak göçmenlere oldukça az ve genellikle olumsuz biçimlerde yer verilmektedir. Bireyler gereksinimlerine ve beğenilerine hitap eden yayınları izlemektedirler ve bu anlamda bir karşılığı Belçika kanallarında bulamamaktadırlar.

Videokasetler ve ardından gelen uydu antenler devriyle birlikte son dönemde Avrupa'da yaşayan Türkler için etnik toplumsal iletişimin yeni bir boyutu olarak Türk filmlerinin Avrupa kentlerindeki sinemalarda gösterimi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Belçika'daki Türklerin toplumsal yaşamında düzenli olarak sinemaya gitme alışkanlığından söz etmek zor olsa da özellikle genç kuşaklar sinema salonlarına ilgi göstermektedir. Genellikle Türk filmleri geldiğinde sinemaya gidilmekte ve bu etkinliğe özel anlamlar atfedilmektedir. Belçika'da yaşayan Türklerin sinemaya gitme alışkanlıkları da kimlik algıları ile yakından ilişkilidir. Görüşmelerden çıkan sonuçlar ve gözlemlerden edinilen izlenimler Türk filmleriyle sınırlı bir sinemaya gitme alışkanlığının birçokları için ailece yapılan ve özellikle Türk kimliğinin dışavurumu niteliğinde bir dışarı çıkma etkinliği olduğunu göstermektedir. Geçmişte videolar aracılığıyla evlerde içe dönük bir biçimde gerçekleştirilen bu tür etkinlikler sinema salonlarına taşınmıştır. Bu durum Belçika'da yaşayan Türklerin yaşadıkları mekânları, "yuvalaştırma" anlamında var oldukları alanları genişlemektedir.

Bunun yanı sıra ev sahibi toplumla iletişim içinde bulunabilecekleri ve ev sahibi toplumun kültürüne ait filmleri vb. izleyerek ev sahibi toplumsal iletişim süreçlerine katılabilecekleri bir zeminde Türkiye'den gelen filmleri Türklerle birlikte izleyerek kapalı cemaat yapısını sürdürmektedirler. Bu noktada etnik iletişim süreçlerine katılımı kimlik algılarının ve Türkiye'den Belçika'ya taşınan geleneksel değerlerin önemli etkisi olduğu söy-

lenebilir. Türk kimliğini ve milliyetçi değerleri pekiştirdiği düşünülen "Kurtlar Vadisi" gibi diziler ve "Nefes" gibi filmler kuşak farkı olmaksızın yoğun olarak izlenmekte ve etnik iletişim etkinliğine kimlik bağlamında yoğun simgesel anlamlar yüklenmektedir. Vatan, bayrak ve devlet gibi kavramların belirli bir kutsallık atfedilerek sunulduğu, milliyetçi kimliğin öne çıktığı Kurtlar Vadisi (Gültekin, 2006: 30) gibi diziler ve filmlerin ilgi görmesinin temel nedeni, temsil ettikleri toplumların ve onların kültürel değerlerinin sunuluş biçimidir (Selçuk, 2006: 209).

Etnik toplumsal iletişim süreçlerine katılım açısından oldukça önemli olan ve alanyazında etnik bilincin oluşmasında ve sürdürülmesindeki önemli işlevi vurgulanan yazılı basını takip etme düzeyi oldukça yetersizdir. Gmenliğin getirdiği özgün koşullar nedeniyle gazetelerin daha yoğun okunması beklenen bir durum olmasına karşın Türklerin diğer göçmen gruplarından daha yoğun bir biçimde etnik gazetelerini takip ettiklerine ilişkin bulgular da vardır. Fennema ve Tillie'nin (2008: 361) Hollanda'daki araştırmalarının bulgularına göre Türkler, Faslılardan ve Surinamlılardan daha yüksek oranda kendi etnik gazetelerini okumaktadırlar. Faslı ve Surinamlıların tarihsel koşullar nedeniyle ev sahibi toplumun dilini daha iyi biliyor ve kullanıyor olmalarının söz konusu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. Radyo dinleme alişkanlığı ise koşullar nedeniyle oldukça sınırlıdır. Türkiye kökenli göçmenlere yönelik yayın yapan radyolar sadece başkentte bulunmaktadır. Radyo Paşa, Radyo Ezgi, Panik FM ve Suryanilerin Sesi Brükselde yayın yapmaktadır. Binfikir, BelTurk, Gündem, Yeni Haber, Türk Havadis, Anadolu gibi basılı ve internet üzerinden yayın yapan dergiler bulunmaktadır. Brüksel'deki radyoların dinlenme oranları da diğer dergilerin okunma oranları da Türkiye kökenli büyük gazetelerin okunma oranları kadar yüksek değildir.

Gerçekte bu çalışmaya katılanların Türkiye gazetelerini okuma düzeyleri oldukça düşüktür. Gazeteleri okuyabilenler ise daha çok derneklerde, cami lokallerinde bulunan gazeteleri ortaklaşa okumaktadırlar. Aynı zamanda belirli dini grupların gazeteleri abonelik yoluyla evlere ulaşmaktadır. Belçika'da yaşayan Türklerin Belçika'da varlıklarını yansıtacak ve kendilerinin ürünü olacak gazetelerin ve internet sitelerinin varlığı da söz konusudur ancak bu gazeteler Türkiye'den gelen gazetelerden daha da az okunmakta çok sınırlı bir kesime hitap edebilmektedir. Güçlü bir Türklük kimlik algısının varlığına karşın göçmenliğin ve farklı bir kültürde yaşa-

manın ürünü olabilecek bilinçli bir etnik kimlik politikasının varlığından söz etmek zordur.

Belçika'da yaşayan Emirdağ ve Posoflular arasında giderek yaygınlık kazanan bir iletişim aracı niteliğindeki internet kullanımı ise oldukça azdır. Genç kuşaklar özellikle haberleri takip etmek ve arkadaşlarıyla iletişim kurmak için interneti kullanmaktadırlar. İnternet, kimlik algısının oluşumunda ve yaşatılmasında önemli işlevlere sahiptir. Rheingold (1993) ve Turkle'in (1995) çalışmalarından bu yana siber uzam ve sanal cemaat gibi kavramlar bağlamında (Binark, 2007: 6) yeni medyanın kültür ve kimlik üzerindeki etkileri üzerinde araştırmalar yapılmaktadır. Nisbet ve Myers'ın (2010: 350) vurguladığı üzere ulusaşırı yeni medya alternatif kimliklerin belirgin özelliklerinin öne çıkarılma düzeyini artırmaktadır. Yeni medya alanındaki sürekli ve hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte kültürel kimlikler de hiç olmadığı kadar hızlı bir biçimde mutasyona uğramaktadırlar (Singh, 2010: 89).

Alanyazındaki bulgular değerlendirildiğinde iletişim teknolojisindeki gelişmelerin göçmen kimliğinin oluşumuna güçlü etkilerde bulunduğu görülmektedir. İletişimin maliyetini azaltan ve yurtdışında olanlarla kaynak ülkelerdekilerin bağlarını güçlendiren yeni iletişim teknolojileri göç sürecinin yapısını değiştirirken, ulusaşırı kimliklerin ortaya çıkışını da kolaylaştırmaktadır. Yeni medyanın etkisi ile göçmenler kendilerini coğrafi yakınlığa bağlı kalmaksızın ulusların ya da etnik grupların üyeleri olarak görmektedirler. Göçmenler anavatanlarına olan bağlılıklarını yeni medya ile daha yoğun bir biçimde sergilerken ulusaşırılık ev sahibi toplumlardaki uyum, asimilasyon ya da çeşitlilik süreçlerinin yeni bir bileşeni olarak önem kazanmaktadır (Komito, 2011: 1078-1079). Kimlik algılarında oldukça önemli bir yeri olan dinin öğrenilmesi, dini konulardaki düşüncelerin paylaşılması ve ifade edilmesinde de internet önemli bir işleve sahiptir.

Appadurai'nin (1997) deyimiyle modern iletişim teknolojileri, Müslüman göçmenler arasında daha türdeş bir duygular topluluğu düşüncesine dayanan, benzer işaret ve mesajların siber alanda dolaşımı ile şekillenen dijitalleşmiş bir ümmetin oluşmasına katkıda bulunmaktadır (aktaran Kaya ve Kentel, 2008: 141-142). Ancak, Belçika örneğinde internet kullanımının özellikle gençlerle sınırlı kalması bu tür bir işlevi yerine getirmesine olanak vermemektedir. İkinci ve üçüncü kuşakta yaşamaya devam

eden dahası yeniden yeşermeye başlayan etnik bilincin, yöreci anlayışların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Alanyazında göçmen gençlerin, ev sahibi toplumdaki gençlerin tercihlerinden farklı olmayan ve yaşlarının özelliklerine uygun olarak yeni medya tercihlerine sahip olduklarına yönelik bulgular dikkat çekmektedir (Bonfadelli, 2009: 63). Buna karşın özellikle ikinci kuşak gençlerin internet ortamında oluşturmuş oldukları öğrenci blogları ya da Emirdağlılar vb. sosyal paylaşım siteleri gibi platformlar internet ile kimlikler arasındaki etkileşimin göstergeleri niteliğindedir. Bu girişimler aynı zamanda ikinci ya da üçüncü kuşakların ulusaşırı bağlarının gücünü de sergilemektedir.

Türk mahallelerinde bir arada yaşıyor olmanın ve ev sahibi toplumun dilini bilmeye ilişkin yetersizliğin bir sonucu olarak etnik iletişim süreçleri yoğun bir düzeyde gerçekleşmektedir. Almanya'daki Türkler özelinde bulguların üzere, hayatlarında daha çok Türkçeyi kullanmayı tercih edenlerin Türkçe medya izleme oranı da daha yüksek olmaktadır. Göç edilen ülkede kalma süresinin ise medya kullanımı üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır (Öztürk ve Sevim, 2009: 242). Bu bulgular Belçika için de büyük ölçüde geçerlidir. İkinci ve üçüncü kuşakta görece farklılaşma olsa da etnik iletişim süreçlerine katılım oldukça yüksektir. İletişim dili Türkçedir, iletişimde bulunanlar çoğunlukla hemşeriler ve Türklerdir. Bu durum ev sahibi toplumla yoğun bir iletişime gereksinim duyulmadığı biçiminde yorumlanabilir. Bu noktada ev sahibi toplumla göçmenler arasındaki toplumsal iletişim süreçlerinin engellerinin kaynakları, niteliği ve düzeyleri önem kazanmaktadır.

Sonuç

Belçika'daki göçmen kökenli Türklerin etnik toplumsal iletişim süreçlerinin incelenmesi amacıyla nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı bir çalışma olarak Belçika'nın Başkent Brüksel ve Flaman Bölgesi'nde yürütülen araştırma kapsamında 210 Posof ve 214 Emirdağ kökenli 424 katılımcı ile anket ve ölçek uygulaması, 55 kişi ile ise görüşmeler yapılmıştır. Araştırma bağlamında etnik toplumsal iletişim süreçlerine nasıl ve hangi biçimlerde katıldıkları, katılımlarının yöre, cinsiyet ve kuşaklara gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre Belçika'da yaşayan Emirdağ ve

Posoflu göçmenler etnik iletişim süreçlerine yoğun biçimde katılmaktadırlar. Türk mahallelerinde yaşama, gündelik dilde Türkçenin yoğun kullanımı, hemşeriler ve akrabalarından oluşan sınırlı toplumsal çevre, katılımcıların etnik toplumsal iletişim süreçlerinin karakteristik nitelikleridir. Türk mahallelerinde ve daha küçük kasabalarda kümeler halinde yaşayanların etnik iletişim süreçlerine katılımları daha yoğundur. Etnik kimliğe, yöreci anlayışlara ve akrabalığa dayalı bir sosyal sermayenin ürünü olan ilişkiler ağı sınırlı bir iletişim evreni inşa etmektedir. Bu durumun ev sahibi toplumla iletişimi sınırlandırdığı ve ev sahibi topluma yönelik olumsuz algıların yeniden üretilmesine yol açmaya uygun bir zemin oluşturduğu söylenebilir. Karşılıklı ve başarılı bir uyum sürecinin sağlıklı toplumsal iletişim süreçlerinin ürünü olabileceği düşüncesinden hareketle uyum bağlamında yaşanan sorunların aşılabilmesi için toplumsal iletişim süreçlerinin engellerinin ortadan kaldırılması gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu iletişim engellerinin gelecek araştırmalarda ve uyum politikalarında dikkate alınması önemli bir gerekliliktir.

Kaynakça

- A.İ.M. Avrupa İlişkiler Merkezi. (2001). Belçika'da Türklerin 40 Yılı (1960-2000) Sorunlar, Gelişmeler, Değişmeler. Brüksel.
- Binark, M. (Ed.) (2007). Yeni medya çalışmaları. Ankara: Dipnot Yayınları
- Bonfadelli, H. (2009). Media use by ethnic minority youth in Switzerland. (Media, migration, integration: European and North American perspectives, Ed. R.Geissler; Pöttker, H.), Bielefeld: Transcript Verlag.
- Bora, T. (2006). Taşralaşan ve taşrasını kaybeden Türkiye. Taşraya bakmak. (Der. T.Bora). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş.; Demirel, F.; Kılıç, E. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Fennema, M. ve Tillie, J. (2008). Social capital in multicultural societies. The handbook of social capital, (Ed. D. Castiglione; J.W. Van Deth; Wolleb,G.). Oxford University Press
- Gültekin, Z. (2006). Irak'dan önce: Kurtlar Vadisi dizisi. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 22, ss. 9-36

Güngör, V. (1992). Hollanda'daki Türk toplumu. Batı Avrupa Türkleri göçmenlikten yerleşik hayat geçiş. (Ed. V. Güngör). Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Johnson, R.B. ve Onwuegbuzie, A.J. (2004). Mixed methods research: a research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33 (7) pp. 14-26.

Kanmaz, M. (2003). Does a Turkish diaspora still exist? Turkish immigrants in Belgium. between Europe and Turkey. International Summer Seminar 'Christianity, Islam and Judaism: How to Conquer the Barriers to Intercultural Dialogue? Antwerpen: Universitair Centrum Sint-Ignatius.

Kashima, Y.; Klein, O.; Clark, A.E. (2007). Grounding: sharing information in social interaction. *Social communication*. (Ed. K. Fiedler), New York: Psychology Press. pp.27-78.

Kaya A. ve Kentel, F. (2005). Euro –Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi? Birinci Basım. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya A. ve Kentel, F. (2008). Belçika Türkleri Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi? Çev: S. Gökçe. Birinci Basım. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kim, Y. Y. (1977). Inter-ethnic and intra-ethnic communication: a study of Korean immigrants in Chicago. Phoenix: Annual Meeting of Western Speech Communication Association.

Komito, L. (2011). Social Media and Migration: virtual community 2.0. *Journal of American Society for Information Science and Technology*, 62 (6) pp.1075-1086

Morley, D. ve Silverstone, R. (1991). Communication and context: Ethnographic perspectives on the media audience. *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research* (Ed. K. B. Jensen and N. W. Jankowski), London and New York: Routledge. pp. 149-162.

Nisbet, E.C. ve Myers, T.A. (2010). Challenging the state: transnational TV and political identity in the Middle East. *Political Communication*, 27, pp.347-366.

Ogan, C. (2001). Communication and identity in diaspora: Turkish migrants in Amsterdam and their use of media. Boston: Lexington Books.

Öztürk, S. A. ve Sevim, N. (2009). Almanya'daki Türk göçmenlerin medya kullanımı: etnik özdeşleşme, dil tercihi ve kalma süresi etkisi. Avrupa'da medya, kültür ve kimlik. (Ed. S. Arslan; V. Aytar, D. Karaosmanoğlu; S. Kırca-Schroeder). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Seale, C. (1999). *The quality of qualitative research*. London: Sage Publications Ltd.

Selçuk, A. (2006). Kurtlar Vadisi Irak filminde kültürel öğeler ve kimlik sunumları üzerine bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 22, ss. 183-210.

Sigman, S. J. (1995). Order and continuity in human relationships: a social communication approach to defining relationship. Social approaches to communication (Ed. W. Leeds-Hurwitz). New York: The Guilford Press.

Singh, C.L.(2010). New media and cultural identity. China Media Research, 6(1),pp.86-89.

Vertovec, S. (2004). Cheap calls: the social glue of migrant transnationalism. Global Networks, 4 (2), 219-224.

Zillioğlu, M. (2007). İletişim nedir? İstanbul: Cem Yayınevi.

Filiz Göktuna Yaylacı: 2005 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında "Türk Sinemasında Dış Göç Süreci" başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesini aldı. 2012 yılında Doktorasını Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalında "Belçika'da Yaşayan Türklerin Yörecilik Anlayışları ve Toplumsal İletişim Süreçleri: Belçika'daki Emirdağlılar ve Posoflulara İlişkin Bir Araştırma" başlıklı tezi ile tamamladı. 2005 yılında Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde görev yapmaya başladı. Halen aynı bölümde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmektedir. Çalışma ve ilgi alanları arasında uluslararası göç, kültürlerarası iletişim, toplumsal iletişim, kültürlerarası/kültürötesi toplum, çokkültürlülük, kimlik, göç ve iletişim, nüfus sosyolojisi, toplumsal hareketler bulunmaktadır.